

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-10-74-63>

УДК 373.3.011.3-051

Яремчук Н.Я., Калітовська О.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. Здійснено теоретичний аналіз організації групи продовженого дня в початковій школі, зокрема, в умовах Нової української школи. Розглянуто головні особливості та педагогічні умови організації групи продовженого дня. У статті схарактеризовано основні етапи режиму групи продовженого дня: організаційний момент, прогулянка, самопідготовка, форми та види діяльності, особливості харчування та оздоровчі години. У науковій роботі проаналізовано нормативно-правову базу, якою регламентується діяльність у другій половині дня. Описано, які саме методи та засоби та новітні технології варто використовувати в школі на групі продовженого дня за стандартами концепції Нової української школи. У науковій статті розглянуто особливості і специфіку діяльності вихователя групи продовженого дня у школі.

Ключові слова: група продовженого дня, самопідготовка, прогулянка, режим дня, початкова школа, Нова українська школа.

Yaremchuk Nataliya, Kalitovska Olena

Ivan Franko National University of Lviv

THEORETICAL PRINCIPLES OF ORGANIZATION OF THE EXTRA DAY GROUP IN PRIMARY SCHOOL

Summary. Theoretical analysis of the organization of the extended day group in elementary school, in particular, under the conditions of the New Ukrainian School, is carried out. The main features and pedagogical conditions of organization of the extended day group are considered. The article describes the main stages of the extended day group regimen: organizational moment, walking, self-preparation, forms and activities, nutrition and wellness hours. The scientific work analyzes the legal framework regulating the activity in the afternoon. It describes what methods and tools and newest technologies should be used in the school in the extended day group according to the standards of the New Ukrainian School concept. The scientific article deals with the peculiarities and specifics of the activity of the teacher of the extended day group at school. The main task of the teacher of the GPA, as well as the teacher of the daytime, is to educate and teach the child, to develop it fully as a person, in the accompanying - to create comfortable conditions for work and rest. The extended day group is one way of organizing the elementary education process; This is one form of child-rearing that helps to organize the most favorable conditions for their development. The scientific work describes the regime of the extended day group, which provides for the provision of student activities in the afternoon. The extended day group regimen should be tailored to the child's age characteristics, taking into account the individual characteristics, interests and inclinations of each student. (boarding schools), extended day groups and educational groups of comprehensive educational institutions of all types and the order of division of classes into groups teaching of certain subjects in general educational institutions approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine.

Keywords: extended day group, self-study, walk, day mode, elementary school, New Ukrainian school.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою сьогодні у початковій школі є організація та діяльність групи продовженого дня (ГПД) за новими стандартами Нової української школи. Найголовніше завдання вихователя ГПД, як і вчителя дообіднього часу, це виховати і навчити дитину, всебічно розвинути її як особистість, супровідно – створити комфортні умови для праці і відпочинку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблеми організації роботи група продовженого дня, як в теоретичних, так і прикладних аспектах, присвячено не так багато праць. Зокрема, роботи таких педагогів-дослідників, як: Ж. Готдаєва, А. Гордіна, П. Гранкіна, В. Дімідова, Л. Добровольська, Б. Кобзар, В. Коротков, Є. Костяшкін, К. Присяжнюк, Т. Рабченко, М. Скаткін, В. Губенко та інші. Особливості організації самопідготовки школярів в умовах групи продовженого дня досліджували: Л. Веденісова, В. Мартиненко, О. Суркова, Є. Костяшкін, Л. Шапошкінова, Б. Кобзар, Л. Зеленіна,

В. Кутєв, Г. Молчан. Досвід роботи вихователя ГПД активно розкриваються в роботах зарубіжних дослідників Ш. Голчека, Ж. Готдаєва, В. Дімітрової, Я. Дімової.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як бачимо, на сучасному етапі розроблена нормативно-правова і теоретична база щодо організації групи продовженого дня, вимагає прикладних навчально-методичних напрацювань згідно стандартів Нової української школи. Відповідно, інноваційні завдання перед вихователями групи продовженого дня – організувати освітню діяльність в такий спосіб, щоб сформувати в учнів необхідні навички та компетентності передбаченні програмою.

Мета статті. Головна мета цієї роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні організації групи продовженого дня в початковій школі згідно вимог Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найважливіших завдань, яке постає перед педагогами у початковій школі – це

навчити дитину. Кожен учень повинен набути первісних умінь та навичок логічно та грамотно говорити, висловлювати власні думки, вміти читати та володіти різними джерелами інформації, засвоювати основи арифметики. Не менше значення має формування загальних уявлень про світ, пристосування у ньому; засвоєння загальнолюдських норм моралі, а також фізичний і творчий розвиток дитини, як особистості.

Група продовженого дня є одним із способів організації освітнього процесу в початковій школі; це одна із форм виховання дітей, яка допомагає організувати найсприятливіші умови для їхнього відпочинку, навчання і виховання, поєднання навчально-виховної роботи на уроках і в позаурочний час [1].

На думку педагога О.В. Овчиннікової: «Група продовженого дня (далі ГПД) – це форма освітнього процесу, котрий включає в себе самостійну підготовку домашніх завдань в навчальному кабінеті під керівництвом педагога, оздоровчу програму, широку, різноманітну роботу по естетичному, моральному, трудовому вихованню, організацію активного відпочинку» [7].

Група продовженого дня забезпечує розумовий, моральний, естетичний, фізичний, духовний розвиток учнів, враховуючи вікові особливості школярів, створює умови для організації продуктивної праці, відкриває можливості всебічного виявлення і розвитку індивідуальних, здібностей, запитів та інтересів дітей [1, с. 74].

Група продовженого дня регламентується нормативними документами Міністерства освіти і науки України:

- Наказ МОН від 25 червня 2018 р. Про затвердження Порядку створення груп продовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти;

- Постанова кабінету міністрів України № 1121 від 5 жовтня 2009 року Про затвердження Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу;

- Інструктивно-методичний лист МОНУ № 1/9-503 від 18.07.2013 р. «Про використання Інструктивно-методичних матеріалів з питань створення безпечних умов організації навчально-виховного процесу в групі продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу»;

- Інструктивно-методичний лист МОНУ № 1/9-446 від 05.09.2014 р. «Про функціонування груп продовженого дня у загальноосвітніх навчальних закладах»;

- Наказ МОН України від 05.08.2016 р. № 948 «Про затвердження змін до навчальних програм для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів»;

- Наказ МОН України від 19.08.2016 №1009 «Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи»;

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.03.2018 № 283 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи»;

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128 «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл

(шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрований в Міністерстві юстиції України (6 березня 2002 року за № 229/6517), зі змінами;

- Посадова інструкція вихователя групи продовженого дня.

Вище перелічена нормативна база є добрим путівником, що сприяє функціонуванню групи продовженого дня, як компоненту освітнього процесу. Головним документом, який диктує умови для функціонування групи є постанова кабінету міністрів України № 1121 від 5 жовтня 2009 року «Про затвердження Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу».

Нормативи наповнюваності груп продовженого дня встановлюються відповідно до Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп продовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 20 лютого 2002 року № 128, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 06 березня 2002 року за № 229/6517.

Як і будь-яка форма діяльності в школі, група продовженого дня має визначену мету та завдання. Метою групи продовженого дня є організація соціального захисту учнів і забезпечення необхідних умов для проведення позаурочної діяльності з ними. Щоб реалізувати дану мету кожному вихователю потрібно виконувати завдання, передбачені в Постанові кабінету міністрів України № 1121 від 5 жовтня 2009 року «Про затвердження Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу».

Отже, основними завданнями групи продовженого дня є [8]:

- організація самостійної роботи учнів із закріплення та поглиблення знань, умінь та навичок, набутих на уроках;

- створення сприятливих умов для формування учнівського колективу та надання кваліфікованої допомоги учням у підготовці до уроків і виконанні домашніх завдань;

- організація індивідуальної, групової та колективної роботи учнів;

- організація дозвілля учнів;

- формування в учнів ціннісних орієнтацій;

- здійснення заходів, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я учнів, на їх психічний та фізичний розвиток, набуття навичок здорового способу життя;

- виховання позитивного ставлення до суспільно-корисної праці;

- надання допомоги батькам або особам, які їх замінюють, у вихованні учнів.

Головне завдання НУШ – це виробити соціально-комунікативні навички, навчити спілкуватися, працювати в команді, діяти в своїх і спільних інтересах [2].

Оскільки у Концепції окремо акцентовано увагу на упровадження особистісно-орієнтованої моделі освіти, яка відповідає ідеології дитиноцентризму (максимальне наближення навчання і виховання конкретної дитини до її сутності, здібностей і життєвих планів), а група продовженого дня є складовою освітнього процесу за НУШ, то це свідчить про те, що група функціонує на засадах особистісно-орієнтованої моделі [5, с. 19].

Режим роботи групи продовженого дня схвалюється педагогічною радою і затверджується керівником закладу загальної середньої освіти.

Режим роботи групи продовженого дня за концепцією Нової української школи повинен передбачати [8]:

1) організацію:

- прогулянки (прогулянок) на відкритому повітрі тривалістю не менш як одна година 30 хвилин для учнів (вихованців) перших – четвертих класів;

- харчування тривалістю не менш як 30 хвилин;

2) самопідготовку виконання домашніх завдань (за наявності) тривалістю не більше однієї години;

3) проведення: спортивно-оздоровчих занять для учнів (вихованців) тривалістю не менше години; занять у гуртках, секціях та екскурсій.

Режим групи продовженого дня повинен бути складений відповідно до вікових особливостей дитини, варто враховувати індивідуальні особливості, інтереси та прихильності кожного учня.

Режим групи продовженого дня складається з побутової, навчальної та дозвільної форм діяльності. Цьому відповідають: дотримання гігієнічних норм та вимог щодо кожної дитини; організація самопідготовки (виконання домашніх та додаткових завдань); відпочинок та прогулянка на групі продовженого дня.

За стандартами Нової української школи режим дня починається з організації класу, який передбачає вітання з учнями, обговорення представлених проблем, розподіл обов'язків та повідомлення планів на день.

Наступним і улюбленим етапом дітей є прогулянка.

Прогулянка – це педагогічно організована форма активного відпочинку дітей. Вона розв'язує завдання відновлення розумової працездатності, а також розширення світогляду дітей, розвитку її пізнавальних інтересів, формування моральних взаємин [9].

Найбільш придатним місцем для проведення прогулянки, організації спортивних та рухливих ігор, розваг є шкільний спортивний майданчик. Також можна відвідати прилеглі парки, сквери, ліси, стадіони. До проведення прогулянки вихователі групи продовженого дня необхідно старанно готуватися, щоб прогулянка була цікавою та змістовною.

Кожна прогулянка має свою мету, зміст, методику проведення. Це залежить від пори року, особливостей місцевості, погодних умов. Вихователь повинен під час прогулянки стежити за самопочуттям учнів, не допускати їх стомлення.

Після тривалого відпочинку на свіжому повітрі учні повертаються до школи і розпочинають виконання домашніх завдань. Підготовка домашніх завдань є важливою складовою навчан-

ня й визначається у педагогіці як самостійна навчальна діяльність учнів за завданням учителя.

Науковці та педагоги-методисти вважають, що самопідготовка є найменш важливим етапом режиму групи продовженого дня. На їхню думку самопідготовка це «щоденні заняття, на яких школярі самостійно виконують домашні завдання впродовж чітко регламентованого часу» [6].

Самопідготовка – важливий етап в усьому комплексі навчально-виховної роботи ГПД. Від його правильної організації залежить ефективність усього освітнього процесу, оскільки під час виконання завдань учні не тільки закріплюють набуті на уроці знання, а й виробляють у собі позитивні риси характеру: наполегливість, волю, працьовитість, уміння долати труднощі [3].

Самопідготовка – це педагогічно організована самостійна діяльність школярів, спрямована на формування навичок самоосвіти та гармонійний розвиток особистості дитини [6, с. 9].

На етапі самопідготовки учні виконують домашні завдання.

Головною метою домашніх завдань є закріплення, поглиблення і розширення знань, набутих учнями на уроці; підготовка та засвоєння нового матеріалу. Добір завдань для домашньої роботи, інструктаж щодо їх виконання (повний, стислий, конкретний тощо) учитель продумує завчасно і фіксує в поурочному плані-конспекті уроку. Домашнє завдання може бути задано з предметів інваріантної частини навчального плану, з будь-якого розділу програми, але тоді, коли його доцільність умотивована [4, с. 5].

У своїй діяльності вихователі використовують такі ж методи навчання як вчителі, оскільки немає розробленої окремих рекомендацій для ГПД. Найчастіше у своїй діяльності педагоги використовують інтерактивні методи навчання, а також різноманітні комп'ютерні технології, які передбачають нестандартні і відмінні від уроку завдання.

На жаль, учнів початкової школи важко «здивувати» на групі продовженого дня, оскільки діти є втомленими і потребують свого незалежного і вільного часу. Оскільки, їм набридає постійний контроль зі сторони наставників та традиційне виконання домашнього завдання, то в таких випадках вихователі часом проводять розвивальні ігри, логічні ігри, КВК, з метою створити сприятливі умови для відпочинку учнів. Проте дані напрацювання не задовольняють потребу в оновленні підходів до організації ГПД, оскільки суспільство потребує нових нестандартних умов для життя.

Висновки. Отже, група продовженого дня в початковій школі має свої особливості організації, що регламентуються нормативно-правовою базою. ГПД є однією з форм навчання і виховання в школі в післяобідній час. Успішна робота та організація ГПД залежить не тільки від того як сформована робота, а й наскільки правильно сформований режим дня. Режим дня в групі повинен відповідати психолого-педагогічним, гігієнічним і віковим особливостям учнів; сприяти перетворенню в єдиний гармонійний процес навчальну діяльність та відпочинок учнів. Такі вимоги передбачає концепція Нової української школи, яка ставить за мету створити комфортні умови для розвитку кожної дитини.

Список літератури:

1. Бортнікова Л.В. Формування природознавчої та здоров'язбережувальної компетентностей під час прогулянок у групі продовженого дня. *Формування компетентностей молодших школярів у групі продовженого дня : навчально-методичний посібник*. 2016. С. 73–75. URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/395/%B9.pdf> (дата звернення: 22.09.2019).
2. Варвянська С. Все має сенс: якою буде Нова українська школа. *Авторський портал «Турбіна»*. URL: <https://tribuna.pl.ua/news/use-maye-sens-yakoyu-bude-nova-ukrayinska-shkola> (дата звернення: 04.10.2019).
3. Молчан Г.П. Активізація самопідготовки учнів. *Формування компетентностей молодших школярів у групі продовженого дня : навчально-методичний посібник*. 2016. С. 90–96. URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/395/%B9.pdf> (дата звернення: 22.09.2019).
4. Москаленко Л. Інновації у плануванні роботи вихователя групи продовженого дня. *Початкова освіта*. 2012. № 48. С. 3–8.
5. Нова українська школа: poradnyk dlya vchytelya / za zag. red. N.M. Bibik. Київ, 2018. 160 с.
6. Овадюк О. Самопідготовка в умовах групи продовженого дня. *Початкова освіта*. 2012. № 48. С. 9–13.
7. Овчинникова О.В. Використання інтерактивних технологій на заняттях групи продовженого дня. URL: <http://boyarka-school1.edukit.kiev.ua/Files/downloads/%B0.doc> (дата звернення 04.10.2019).
8. Постанова Кабінету Міністрів України № 1121 від 5 жовтня 2009 року «Про затвердження Положення про групу продовженого дня загальноосвітнього навчального закладу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2009-%D0%BF> (дата звернення 04.10.2019).
9. Ретфорт Д.В. Прогулянки в ГПД. *Вихователю ГПД. Усе для роботи*. 2013. № 12. С. 30–36.

References:

1. Bortnikova, L.V. (2016). Formuvannia pryrodoznavchoi ta zdorov'iazberezhualnoi kompetentnosti pid chas prohulianok u hrupi prodovzhenoho dnia [Formation of natural and health conservation competences during long day group walks]. *Formation of competences of junior high school students in a group of extended day : a training manual*. Retrieved from: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/395/%B9.pdf>
2. Varyans'ka, S. Use maye sens: yakoyu bude Nova ukrayins'ka shkola [Everything makes sense: what will be the New Ukrainian School]. *Author's portal "Turbine"*. Retrieved from: <https://tribuna.pl.ua/news/use-maye-sens-yakoyu-bude-nova-ukrayinska-shkola>
3. Molchan, H.P. Aktyvizatsiia samopidhotovky uchniv [Activation of pupils self-training]. *Formation of competences of junior high school students in a group of extended day : a training manual*. Retrieved from: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/395/%B9.pdf>
4. Moskalenko, L. (2012). Innovaciyi u planuvanni roboty vyxovatelya grupy prodovzhenogo dnia [Innovations in the planning of the day caregiver's work]. *Primary education*, no. 48, pp. 3–8. (in Ukrainian)
5. Bibik, N.M. (Eds.) (2018). *Nova ukrayinska shkola: poradnyk dlya vchytelya* [New Ukrainian School: Teacher Advisor]. Kyiv : «Litera LTD». (in Ukrainian)
6. Ovadyuk, O. (2012). Samopidgotovka v umovax grupy prodovzhenogo dnia [Self-preparation in the conditions of the extended day group]. *Primary education*, no. 48, pp. 9–13. (in Ukrainian)
7. Ovchynnykova, O.V. *Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii na zaniattiakh hrupy prodovzhenoho dnia* [Use of interactive technologies in the classes of the extended day group]. Retrieved from: <http://boyarka-school1.edukit.kiev.ua/Files/downloads/%B0.doc>
8. Postanova kabinetu ministriv Ukrayiny № 1121 vid 5 zhovtnya 2009 roku «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro grupu prodovzhenogo dnia zagalnoosvitnogo navchalnogo zakladu» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1121 of October 5, 2009 «On Approval of the Regulations on the Extended Day Group of General Education Istitution»] (n.d). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1121-2009-%D0%BF>
9. Retfort, D.V. (2013). Progulyanky v GPD [Walk in the Extended Day Group]. *Extension Day Group Custodian. All for work*, no. 12, pp. 30–36. (in Ukrainian)